

RAZISKAVE O SLOVENCIH V AVSTRALIJI

B r e d a Č e b u l j - S a j k o

Pri etnološkem raziskovanju slovenskega izseljenstva v Avstraliji se srečamo s podobnimi težavami, kot so jih imeli prvi izseljenci, namenjeni v neznano deželo - *terro incognito*: pomanjkljive informacije v domačem okolju namreč tako raziskovalcu kot izseljencu omogočajo le skopo podobo tistega, s čimer se kasneje - ob soočenju z "daljno deželo" - srečata. V tem trenutku se njuni skupni točki morda najbolj pokrivata, saj postane raziskovalec izseljenec in izseljenec raziskovalec. Oba se sicer pojavita v isti osebi, namen njunega prihoda v tujino pa ju ločuje. Zato začneta vsak svojo pot odkrivanja istega neznanega.

Tisto, brez česar se skorajda ne more kolikor toliko objektivno predstaviti življenja izseljenca (za kar pri etnoloških raziskavah gre), je poznavanje njegovega novega življenjskega okolja. To vrzel, ki postaja pri nas sčasoma čedalje manjša, nam poleg stacionarnega dela med izseljenci pomaga zapolniti tudi avstralska strokovna literatura. Ker je avstralska družba družba "prihajajočih in odhajajočih", v kateri so torej medkontinentalne migracije vsakdanji pojav, so študije, ki govorijo o tej vsakdanjosti, izredno številne. Omejila sem se na nekatere zgodovinske, sociološke, socialno-geografske, kulturno-antropološke, demografske..., na osnovi katerih bom skušala na kratko prikazati razvoj migracijskih študij v Avstraliji v primerjavi s podobnimi našimi.

Sicer pa pri opredeljevanju avstralskih migracijskih študij po strokah naletimo na ovire. Pri njih je namreč pri preučevanju omenjenega pojava že močno uveljavljen interdisciplinarni pristop, pri nas pa smo *"še v fazi, ko vsaka veda počne to zase"* (Slavec I., 1982; 7).

Interdisciplinarna usmerjenost se kaže že pri pedagoškem delu, torej pri samih začetkih: vzgoji bodočih raziskovalcev. Predmet migracije (npr.: na univerzi Macquarie v Sydneyu) je v času

fakultetnega študija samostojen, izbiran in možen v povezavi s katerokoli študijsko smerjo. Predavanja so namenjena študentom različnih ved in so v svojih izhodiščih tako sociološka, antropološka,... kot historična, geografska ipd. Priseljence v Avstraliji osvetljujejo z različnih zornih kotov. Medsebojno izmenjavanje znanja je osnovni namen pedagoškega procesa, kar sicer zveni dokaj idealistično, vendar za avstralske raziskovalce etničnih skupin povsem samoumevno.

Na takšnih osnovah temeljijo sodobne in deloma tudi pretekle raziskave. Prve pomembnejše raziskave so se začele pojavljati po drugi svetovni vojni, konec petdesetih in v začetku šestdesetih let. Od tedaj dalje lahko sledimo razvoju raziskovalnega dela Avstralcev na tem področju, ki se kaže od prvih historičnih orisov priseljavanja ljudi z različnih koncev sveta, preko monografskih študij do specialnih, ozko problemsko zasnovanih raziskav.

Začetki so se torej rojevali v času, ko je bila Avstralija po številu novih priseljencev ena vodilnih držav na svetu z jasno asimilacijsko politiko. Odpor do nje se je kazal tudi v nastajajočih študijah. Njihovo skupno vodilo je bilo predstaviti zgodovinsko ozadje nastajanja avstralske družbe in težav v življenju imigrantov (Craig, 1953; Zubrzycki, 1960). Avtorji so v okviru posameznih časovnih obdobij analizirali vzroke za izseljevanje ljudi v njihovih izvornih družbah (Price, 1963) v povezavi s potrebami avstralskega gospodarstva (Jupp, 1966). Priseljevanje v Avstralijo so skušali osvetljevati celovito - v kontekstu svetovnih razmer, čeprav izstopa poudarek na avstralski politiki sprejemanja imigrantov. Nekatere raziskave so se že osredotočile na posamezne probleme, npr.: na psihološke posledice izolacije posameznikov in etničnih skupin, ki jih prinaša netolerantnost starih naseljencev do novoprihajajočih (Legh, 1968), na negativne spremembe v družinskem življenju imigrantov (Stoller, 1966) ipd.

Tovrstne raziskave so imele v avstralski javnosti tudi širšo odmevnost. Opozarjale so na upoštevanje potreb - glede na etnično poreklo izredno različnih - priseljencev, na osnovi katerih naj bi se oblikovale državne uslužnostne dejavnosti. Veliko jih je že obstajalo (Immigration Planning Council, 1968), vendar so študije najbolj številnih etničnih skupin pokazale, da ni pričakovanih rezultatov (Storer, 1973).

Preučevanje imigrantov je torej že na samem začetku imelo funkcionalno - uporabno - vrednost. Prevladujoč historizem in medsebojna komparacija preteklih in obstoječih socialnih, ekonom-

skih, političnih in ostalih družbenih razmer, v katerih je potekalo življenje posameznika in skupin, sta bila v delih mnogokrat obremenjena z etničnim izvorom raziskovalca. Na osnovi subjektivnega faktorja so nastale študije, posvečene zgolj eni etnični skupini. Nacionalni izvor je avtorju, ki je preučeval "svoje" ljudi v Avstraliji, omogočal globlje razumevanje njihovega načina življenja. Pojasnjeval ga je z življenjskim stilom izvirne družbe.

Sočasno z njimi so bile že v šestdesetih, še bolj pa v sedemdesetih letih, v ospredju monografije, ki so skušale podati celovito podobo izbrane etnične skupine (Bottomley, 1979) ali prebivalcev zaokrožene geografske regije (Zubrzycki, 1964; Burnley, 1977). Najbolj uveljavljena metoda zbiranja podatkov je bila in je še terensko delo raziskovalca med ljudmi, ki jih preučuje. Prejšnji historični pristop raziskovanja imigracije, ki je mnogokrat baziral na statističnih podatkih (Price, 1966), je zamenjal živ kontakt raziskovalca s subjekti raziskave. Usmerjenost v analizo sodobnega življenja povojnih imigrantov je še vedno temeljila na krajših zgodovinskih prikazih njihovih začetkov prihajanja v Avstralijo, vendar le-ti niso imeli več osrednjega mesta v raziskavi. Raziskovanje določenega problema ene ali več etničnih skupin (npr. jezik, veroizpoved, zaposlitev,...) v času in prostoru je postalo prevladujoče (Taft, 1972; Con, 1973; Shiovone, 1973). Na podlagi rezultatov raziskav so delali primerjave med posameznimi imigracijskimi skupinami glede na stopnjo njihove prilagoditve avstralski družbi. Na osnovi tega so nekatere veljale za bolj (npr. Jugoslovani), druge (npr. severni Evropejci) za manj problematične.

Za njihovo kulturo so se začeli zanimati tudi Avstralci britanskega porekla. Eden prvih, ki je poglobljeno raziskoval imigrante iz južne Evrope in njihovo verižno migracijo, je bil Charles A. Price (1963).

Od sedemdesetih let dalje, ko se je v Avstraliji pričel uveljavljati multikulturalizem, je migracijske študije začela upoštevati tudi uradna politika, saj so pripomogle k razpoznavanju problemov v življenju priseljencev. Reševanje le-teh je postalo sestavni del izvajanja ideje pluralizma - enakopravnega sožitja ljudi z različnimi kulturami in tradicijami. Boj za dejansko in ne zgolj teoretično izvajanje multikulturalizma je potekal ne samo med imigranti, temveč tudi v raziskovalnih krogih. Temu so bila namenjena strokovna posvetovanja. Prispevki sociologov, demografov, geografov, antropologov, zgodovinarjev, pedagogov itd. so bili objavljeni v zbor-

nikih (Bowen, 1977). Njihova vsebina nam ponuja prerez dotedanjega raziskovalnega dela in hkrati paletu že preučenih pojavov.

V tem času so se z raziskovanjem priseljenih etničnih skupin v Avstraliji že ukvarjali tako imenovani multikulturalni centri ali centri za multikulturalne študije. Uveljavili so timski način dela, v katerega so bili vključeni strokovnjaki različnih ved, s čimer se je ohranjala interdisciplinarnost preučevanja. Takšen način dela se je še posebno razvil v zadnjih letih (za primer: Centre for Immigration and Multicultural Studies v Canberri, Centre for Multicultural Studies v Wollongongu).

Zadnji mejnik v razvoju avstralskega raziskovanja imigrantov, je bila dvestoletnica obstoja Avstralije. Praznovali so jo leta 1988. Poleg vrste simpozijev, strokovnih posvetovanj na temo etničnih skupin je v tem letu izšlo večje število raziskav - - *case studies* - za katere sicer ne moremo trditi, da so novost v načinu raziskovanja življenja priseljencev (Lowenstein, Loh, 1977; Martin, 1978), vendar se v takšni količini pred tem niso pojavljale. Gre za predstavitev in analizo življenjskih zgodb posameznikov, avtobiografij s strokovnim uvodom ali zaključkom, v katerih predstavlja vsaka zgodba določen problem ali izkušnjo pripovedovalca iz njegovega življenja v Avstraliji (Hardy, 1988). S tem so človeka dokončno postavili v ospredje preučevanja migracijskih procesov.

Avstralske etnične študije so odraz vsakokratnega stanja družbe, ki jo raziskujejo, in so po svojem namenu aplikativne. Zato se tudi teoretična razmišljanja navezujejo na konkretne primere in se izogibajo širšemu posploševanju. Po subjektu svojega raziskovanja so povezane z vsakdanjim življenjem posameznikov, na katerega ima v Avstraliji močan vpliv uradna imigracijska politika. Kritika asimilacije ali multikulturalizma pa je lahko plodna le, če je utemeljena, konkretna in jasna. V tem pogledu so imele in še imajo raziskave o priseljencih zasluge za izboljšanje odnosov med "starimi" in "novimi" Avstralci ter za odpravo rasizma in diskriminacije, kar je v korist vsej avstralski družbi. Res je, da so mnogo bolj preučene po številu večje etnične skupine (Grki, Italijani), manjše pa ostajajo v ozadju.

Med slednje sodijo tudi Slovenci, o katerih je nastalo nekaj samostojnih raziskav šele v preteklem desetletju. Predvsem do leta 1986 (ko je bil v Avstraliji prvič izveden popis prebivalstva po maternem jeziku) lahko iščemo podatke o njih v študijah, ki govorijo o Jugoslovanih v Avstraliji. Ta termin je bil pri Avstralcih v splošni rabi vse do najnovejših političnih dogodkov na Balkanu.

Označeval je priseljence z nekdanjega jugoslovanskega območja ne glede na njihov narodnostni izvor. Sicer pa ta nevednost ni specifična zgolj za prebivalce Avstralije. Mnogokrat se takšno poenotenje pojavlja tudi v domačih raziskavah, ki govore o splošnih smereh izseljevanja Jugoslovancev. V njih najdemo podatke tudi za Avstralijo. V tem oziru so nekoliko bolj konkretni prispevki posameznih avtorjev (Tkalčević, 1978; Marković, 1978; Andonov, 1978), objavljeni v zborniku *Iseljeništvu naroda i narodnosti Jugoslavije*. V kontekstu zgodovinskih prikazov izseljevanja v Avstralijo izvemo nekaj več še zlasti o Hrvatih in Makedoncih. Izhajajoč iz statističnih virov povezujejo izseljevanje z domačimi in avstralskimi ekonomskimi razmerami v posameznih obdobjih. Na splošno podajajo tudi stanje jugoslovanskega izseljenstva in njegovo organiziranost v Avstraliji.

Njim sta podobna McArthurjev članek (1983) in članek Sečanski-Noussairjeve (1980). V prvem je poudarek na udeležbi Jugoslovancev v avstralskem javnem življenju, v drugem pa na njihovih društvih, šolstvu, asimilacijskih problemih. Oba sta informativne narave.

Zelo izčrpno in poglobljeno znanstveno delo na področju omenjene tematike je nekoliko starejša knjiga avstralskega demografa Charlesa A. Pricea *Southern Europeans in Australia* (1963). V okviru ostalih južnoevropskih etničnih skupin je v njej obravnavano priseljevanje Jugoslovancev v Avstralijo z več zornih kotov: avtor z geografskega, socialnega in političnega vidika prikaže glavne regije, iz katerih izhaja večina pred- in povojnih imigrantov, ter v njihovem izvoru išče vzroke za nastanek določenih poselitvenih področij na avstralskem kontinentu. Pri tem poudarja pomen verižnih migracij kot množičnega načina priseljevanja južnoevropskih narodov v Avstralijo ter njegove posledice za stopnjo asimilacije v novem okolju. Delo vsebuje obsežno bibliografijo tako s področja literature o teoriji raziskovanja migracij kot tudi navedb avstralskih popisov prebivalstva in popisov etničnih skupin v njihovih izvornih državah.

Med hrvaškimi raziskovalci je pri prikazu Jugoslovancev v Avstraliji uporabila podobno metodologijo Vesna Mikačić (1983, 1984).

Eno redkih študij, ki obravnava posamezne narode in narodnosti iz bivše Jugoslavije, je napisal "avstralski Jugoslovan" Vičkovich (1972). Gre za diplomsko nalogo, katere vsebina nam omogoča primerjavo med posameznimi jugoslovanskimi etničnimi

skupinami, njihovimi načini emigriranja iz matice in njihovimi oblikami organiziranega delovanja v imigraciji. To je nekakšna zgoščena zgodovina jugoslovanskega izseljevanja in priseljevanja v Avstralijo brez poglobljenih zaključkov.

Mnogo bolj problemsko zasnovane so krajše sodobne raziskave, predstavljene v obliki referatov na simpoziju o Jugoslovanih v Avstraliji (Canberra, 1988). Pri nekaterih (Price, 1988) slonijo njihove ugotovitve na najnovejših statističnih podatkih avstralskega cenusa iz leta 1986: vzporedno so narejene primerjave med posameznimi kategorijami (uporaba izvirnega jezika, obiskovanje etničnih šol, poroke itd.) prve generacije Jugoslovancev in ostalimi etničnimi skupinami v Avstraliji ter njihovimi potomci. Miller (1988) analitično prikaže politične razloge, zaradi katerih so Jugoslovani odhajali v Avstralijo; Jupp (1988) pa nakazuje vzroke, zakaj se Jugoslovani v avstralskem povojnem političnem življenju niso bolj uveljavili. Tudi zgodovinski pregled emigriranja Hrvatov ni izostal (Banović, 1990), vendar je osredotočen le na potisne in privlačne faktorje pri njihovem izseljevanju na šesto celino. Še posebno zadnji referat je poleg Priceove že omenjene knjige pomemben prispevek k zgodovini izseljevanja Jugoslovancev v času avstro-ogrske monarhije.

Iz do sedaj opravljenega pregleda literature lahko sklepamo, da so emigriranje v Avstralijo največ raziskovali geografi, demografi, zgodovinarji, sociologi in politologi. V zadnjem času se jim je pridružila še psihiatrija (Zalokar, 1990), ki skuša na primeru manjše skupine jugoslovanskih bolnikov v psihiatrični bolnici v Melbournu opozoriti na svoj pomen pri preučevanju psihičnih posledic preselitve iz izvirnega v tuje socialno okolje. Kolikor je šlo pri prej omenjenih raziskavah v splošnem za osvetljevanje zgodovinskega poteka izseljevanja in priseljevanja Jugoslovancev v Avstralijo, pogojenega z različnimi dejavniki (geografskimi, populacijskimi, ekonomskimi ipd.), gre v tem primeru za posameznikovo doživljanje tujine, ki se odraža v njegovem načinu življenja. Temu vidiku je etnologija dovolj blizu, da ga pri svojem raziskovanju izseljenstva ne more zanemariti.

O podobi, kakršna se je izoblikovala o jugoslovanskih priseljencih med ostalimi etničnimi skupinami v Avstraliji, so pisali tudi izseljenci sami (Tkalčević, 1978; Sečanski-Noussair, 1980; Borković, 1990), z ostalimi neanglosaksonci so jih primerjali Avstralci (Galvin, 1977; Price, 1963, 1966, 1988; Jupp, *Waves of*

Migration, 1988), vpliv njihovih komparativnih metod pa je opazen tudi pri sodobnejših hrvaških raziskovalcih (Mikačić, 1983).

Opise življenja Jugoslovanov v Avstraliji najdemo še v nekaterih novinarskih objavah (Kranjc, 1948, 1968, 1972) in v spominški literaturi (Marković, 1973; Kobal, 1982).

Zgolj o izseljevanju Slovencev v Avstralijo in njihovem bivanju tam, kot že rečeno, obstaja izredno malo strokovnih razprav. Večinoma so skromno predstavljeni v okviru splošnih prikazov izseljevanja slovenskega prebivalstva na tuje, v katerih se domači avtorji bolj ali manj obrobno dotikajo emigriranja v Avstralijo - služi jim le za primerjavo z ostalimi smermi odhajanja čez mejo v določenem obdobju. S podobnim namenom jih v svoje raziskave vključujejo še nekateri že omenjeni hrvaški in srbski proučevalci emigracijskih procesov z njihovega ozemlja, medtem ko Avstralci vse do nedavnega v številnih migracijskih študijah samo Slovence niso posvečali nikakršne pozornosti. Šele avstralski raziskovalci slovenskega porekla so v tem pogledu naredili korak naprej.

Med pomembnejše vire o naših izseljencih na avstralskem kontinentu lahko štejemo še: slovensko dnevno časopisje, versko periodiko, izseljenski tisk, publikacije Slovenske izseljenske matice, arhivsko gradivo in pričevanja samih izseljencev.

Kronološki prikaz tistega, kar je z naše strani že bilo objavljene o avstralskih Slovencih, naj pričnem z navedbo literature, ki obravnava prva srečanja Slovencev z "deželo pod Južnim križem". V mislih imam knjigi Zmaga Šmitka *Klic daljnih svetov* (1986) in *Poti do obzorja* (1988). V obeh se nahajajo zapisi o rojakih, ki so se po svoji službeni dolžnosti (v 19. stol.), kasneje pa tudi kot izseljenci (v začetku 20. stol.) podali na avstralski kontinent. O svojih vtisih so obveščali domače prebivalstvo in nekaj od njih je že strokovno obdelanih (Stanonik, 1983; Šmitek, 1988; Orožen, 1990). Poleg njih obstajajo še izvirne objave doživljajev nekaterih popotnikov in izseljencev, in sicer v dnevnem časopisju in koledarjih (*Novice*, 1890; *Slovenski narod*, 1899; *Slovenski dom*, 1909; *Naša moč*, 1910; *Domoljub*, 1912; *Koledar družbe sv. Mohorja*, 1913; *Čas*, 1925; *Slovenski poročevalec*, 1948). Bili so eni izmed prvih oblikovalcev tedanjih predstav slovenskega prebivalstva o "daljni deželi". Podoben pomen so imeli prva slovenska monografija o Avstraliji (Vrhovec, 1899) in geografski učbeniki, ki so se uporabljali pri poučevanju predmeta geografija v meščanskih in srednjih šolah (Jesenko, 1873; Orožen, 1894, 1911; Pajk, Kržišnik, 1919; Fink, 1923, 1935; Kržišnik, 1924; Mešiček, Drnovšek, 1931;

Bohinec, Savnik, 1936; Polák, 1939). Stereotipne predstave pa niso bile glavni vzrok, ki je na prelomu stoletja botroval številčno zelo majhnemu odhajanju Slovencev v Avstralijo. Za ugotavljanje takšnega stanja so pomembnejši podatki o posledicah razvoja gospodarstva in prometa za socialni položaj prebivalstva (Uratnik, Maister, 1938; Klemenčič, 1969, 1978; Gosar, 1978; Genorio, 1989), o državnih organizaciji in poteku izseljevanja (Umek, 1966, 1966, 1973; Klemenčič M., 1980; Drnovšek, 1991) ter o mitu Amerike kot dežele množičnega priseljevanja (Sulič, 1983; Drnovšek, 1991). Na osnovi statističnih podatkov (Omahen, 1938; Lipoglavšek-Rakovec, 1950; Šifrer, 1954, 1962; Chmelar, 1974; Umek, 1979) se nam kažejo glavne regije in smeri emigriranja Slovencev, med katerimi je bila Avstralija na prelomu stoletja med zadnjimi. Vsem naštetim vidikom je dobro dodati še stališče Cerkve do izseljevanja, saj je imela ves čas močan vpliv na življenje preprostega človeka (Kalan, 1909; Zakrajšek, 1929; Fink, 1937; Drnovšek, 1991).

Za drugo polovico dvajsetih let, ko je tudi v literaturi že zabeleženo številnejše izseljevanje Slovencev v Avstralijo (Klemenčič, 1978; Gosar, 1978; Genorio, 1989), so pomembni še spominski zapisi posameznih izseljencev, objavljeni v izseljenskem tisku (Andreis, 1988; *Misli*, 1952; Nik., 1954) in v novinarskih člankih (Kranjc, 1948, 1968, 1972; Ogrin, 1965) ter pričevanja še živih izseljencev ali njihovih potomcev.

Žal za to obdobje nisem uspela pregledati arhivskega gradiva. Tisti pa, ki imajo vpogled vanj, menijo, da ga je o slovenskem izseljenstvu v Avstraliji pri nas zelo malo ohranjenega.

Mnogo več ga je pri samih izseljencih, v arhivih društev, cerkva, in je pomemben vir za prikaz njihovega povojnega množičnega odhajanja na šesti kontinent. Tisto gradivo, ki je bilo do sedaj prineseno iz Avstralije (predvsem iz države Novi Južni Wales), je bilo večinoma vključeno v etnološko razstavo *Življenje Slovencev v Avstraliji* (1985) in je deponirano v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani.

Če se vrnemo k literaturi, ki bi obravnavala potek izseljevanja, poti in priseljevanja avstralskih Slovencev po drugi svetovni vojni, zopet ostanemo brez oprijemljivejših strokovnih podatkov. Opremo se lahko na skromne in še to težko preverljive statistične podatke (Šifrer, 1954; Gantar, 1966; Seuning, 1968; Šenk, 1973; Ravbar, 1974; Stare, 1973, 1974, 1976). Da bi številke dobile svojo razlago, jih je potrebno umestiti v širše dogajanje v določeni

dobi. Pogojevale so ga gospodarske in politične razmere doma in v tujini (Natek, 1969; Kavčič, 1971; Gosar, 1978; Klemenčič, 1978; Klemenčič M. 1980; Slavec, 1982; Genorio, 1989), avstralski pogoji priseljevanja ter subjektivne odločitve posameznikov, ki smo jih zabeležili na terenu. Poljudne interpretacije doživljanja emigrantskega življenja so objavljene še v periodiki Slovenske izseljenske matice (Ogrin, 1965; Seliger, 1972; Šenk, 1973) in v publikacijah izseljencev (*Zbornik avstralskih Slovencev* 1985, 1988), strokovne pa so prispevali literarni zgodovinarji (Jurak, 1983; Petrič, 1983), geografi (Birska, 1988, 1989, 1990; Klemenčič, Račič, 1989), slavisti (Suša, 1990) in etnologi (Čebulj-Sajko, 1985, 1990, 1991, 1992).

Ko raziskujemo bližnjo preteklost in sedanost izseljencev, konkretno avstralskih Slovencev, o katerih je - kot je razvidno - napisanega zelo malo strokovnega, nam je pri osvetljevanju njihovega vsakdana lahko v pomoč avtobiografska metoda. V avstralskih etničnih študijah je že dlje časa uveljavljena, v naših podobnih etnoloških raziskavah pa si šele utira svojo pot (Sulič, 1983; Čebulj-Sajko, 1992). Kot kaže, doživlja renesanso tudi v drugih strokah, še posebej v sociologiji (Mežnarič, 1986). Etnologom prav gotovo ponuja svojo koristno uporabnost: "*Normalna življenjska zgodba je praviloma organizirana v skladu s fazami pridobitnega življenja...*" (Luthar, 1990; 276). Tudi v avtobiografskih pripovedih izseljencev se je izkazalo, da je način pridobivanja za življenje potrebnih sredstev (ne le materialnih, ampak tudi duhovnih in socialnih) učinkovito oblikoval njihov življenjski stil. V večini primerov je prišlo pri njih v določeni fazi "*pridobitnega življenja*" do zastoja. To se je zgodilo takrat, ko ga v domačem okolju niso mogli več zadovoljevati in so se zaradi tega izselili. Vzrok za izseljevanje je bil torej v nemožnostih zadostitve svojih potreb po normalnem življenju doma. V novem okolju se je oblikoval nov način pridobivanja omenjenih sredstev za uspešno "*pridobitno življenje*", ki je bil prilagojen imigrantski družbi. Da ga je priseljenec sprejel, je moral spremeniti svoj dotedanji življenjski stil in začeti "znova".

Na kratko: z avtobiografsko metodo prepoznavanja avstralskega Slovenca pridemo po naravni (kronološki) poti do oblikovanja posameznih faz njegovega izseljenskega in priseljskega življenja. Ker pa so (medkontinentalne) migracije širši družbeni pojav, nas (avto) "*biografije začnejo zanimati /.../ kot sestavni del družbene sveta, kot orientacijski vzorec za spoznavanje širšega okolja*" (Luthar, 1990; 276), torej tudi avstralske družbe, v kateri živijo.

Na osnovi takšne empirije je lahko tudi teorija migracij mnogo bolj smiselna in ne služi zgolj sama sebi: postane lahko odraz vseh različnosti življenjskih usod izseljencev. V tem se namreč avstralske migracijske študije odmikajo od suhoparnih znanstvenih razprav. Veljalo bi jih posnemati.

Viri in literatura:

- 1 Andonov, V., 1978: Iseljivanjata od Makedonija, Iseljenišтво naroda i narodnosti Jugoslavije, Zagreb.
- 2 Andreis, M., 1988: Življenjska pot Jožeta Pluta "Ateja", Zbornik avstralskih Slovencev, Sydney.
- 3 Banović, B., 1990: Potisni i privlačni faktori u iseljavanju iz Hrvatske u Australiju od konca 19. stoljeća do recentnog vremena, Migracijske teme, leto 6, št. 1, Zagreb.
- 4 Birsa, I., 1988: Problems and Perspectives of Ethnic Identification: Withering Away or Reaffirmation?, Honolulu, (tipkopis).
- 5 Birsa, I., 1989: Ethnic Radio in Australia and Slovene Language Broadcasting: Development and Direction, Melbourne (tipkopis).
- 6 Birsa, I., 1990: Kontakti z domovino in njihovi učinki na identiteto slovenskih izseljencev v Avstraliji, Otočec (tipkopis).
- 7 Bohinec, V., Savnik R., 1936: Zemljepis za III. razred srednjih in njim sorodnih šol, Ljubljana.
- 8 Borković, R., 1990: The Needs of Elderly Yugoslavs in the Melbourne Metropolitan Area, Migracijske teme, leto 6, št.1, Zagreb.
- 9 Bottomley, G., 1979: After the Odyssey: A Study of Greek Australians, St. Lucia - Queensland.
- 10 Bowen, M. in dr., 1977: Australia 2000: The Ethnic Impact, Armidale.
- 11 Burnley, I. H., 1977: Resettlement of Immigrant Communities in Urban Australia, Australia 2000: The Ethnic Impact, Armidale.
- 12 Chmelar, H., 1974: Höhepunkte der Österreichischen Auswanderung, Dunaj.
- 13 Con, G., 1973: Migrants and Australian Unions, Ethnic Rights, Power and Participation Toward a Multi-Cultural Australia, Sydney.

- 14 Craig, I. J., 1953: The Social Impact of New Australians, Australia and the Migrants, Sydney.
- 15 Čebulj-Sajko, B., 1985: Ljudje z dvema domovinama, Katalog razstave, Ljubljana.
- 16 Čebulj-Sajko, B., 1990: Prikaz razvoja formalnega delovanja Slovencev v Avstraliji, Otočec, (tipkopis).
- 17 Čebulj-Sajko, B., 1991: Način življenja Slovencev v Avstraliji, Proces njihovega izseljevanja iz Sloveenije do priselitve v avstralsko družbo, Magistrska naloga na Oddelku za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, Ljubljana.
- 18 Čebulj-Sajko, B., 1992: Med srečo in svobodo, Avstralski Slovenci o sebi, Ljubljana.
- 19 (Dolenc, A.), 1899: V deželi kanibalov, Slovenski narod, št. 274 in 275, Ljubljana.
- 20 Domoljub 1912, št.22, Ljubljana.
- 21 Drnovšek, M., 1991: Pot slovenskih izseljencev na tuje, Od Ljubljane do Ellis Islanda - Otoka solza, Ljubljana.
- 21 Fink, F., 1923: Zemljepis za meščanske šole, Prvi del: obči in posebni zemljepis, Maribor.
- 22 Fink, F., 1935: Zemljepis za meščanske šole, Prvi del za prvi razred, Tretja izpremenjena izdaja, Maribor.
- 23 Fink, F., 1937: Možnost izseljevanja?, Izseljenski koledar za leto 1937, Ljubljana.
- 24 Galvin, J. P., 1977: Intercensal Changes in Residential Patterns of Southern Europeans in Newcastle, N.S.W. (1961-1971): Spatial Dispersion and Social Integration, Australia 2000: The Ethnic Impact, Armidale.
- 25 Gantar, R., 1966: Selitve v tujino, Prikazi in študije, leto 12, št. 9-10, Ljubljana.
- 26 Genorio, R., 1989: Slovenci v Kanadi, Geographica Slovenica 17, Ljubljana.
- 27 Gosar, A., 1978: Obseg, vzročnost in karakteristika slovenskega izseljevanja v tujino, Iseljeništvu naroda i narodnosti Jugoslavije, Zagreb.
- 28 Hardy, J. in dr., 1988: Stories of Australian Migration, Sydney.
- 29 Immigration Planning Council, 1968: Australia's Immigration Programme for Period 1968 to 1973, Canberra.
- 30 Jaroslav, F., 1890: Avstralec, Novice, št. 11-17, Ljubljana.
- 31 Jesenko, J., 1873: Občni zemljepis, Ljubljana.
- 32 Jupp, J., 1966: Arrivals and Departures, Melbourne.

- 33 Jupp, J., 1988: Yugoslavs and Australian Politics, Politics, leto 23, št. 2, (Canberra).
- 34 Jupp, J., 1988: Waves of Migration to Australia, Stories of Australian Migration, Sydney.
- 35 Jurak, M., 1983: Poetry Written by the Slovene Immigrants in Australia: Types of Imagery from the Old and the New Country, Australian Papers: Yugoslavia, Europe and Australia, Ljubljana.
- 36 Kalan, J., 1909: Sv. Rafael in izseljevanje na tuje, Duhovni pastir, leto 26, zv. 10, Ljubljana.
- 37 Kavčič, B., 1971: Zdomci in domovina, Ljubljana.
- 38 Klemenčič, M., 1980: Izseljevanje Slovencev iz Avstroogrskke in avstrijska politika do prve svetovne vojne, Slovenski koledar 1981, Ljubljana.
- 39 Klemenčič, V., 1969: Selitveni tokovi prebivalstva v Sloveniji, Slovenski izseljenski koledar 1970, Ljubljana.
- 40 Klemenčič, V., 1978: Karakter, uzroci i posledice iseljavanja iz Jugoslavije, Iseljništvo naroda i narodnosti Jugoslavije, Zagreb.
- 41 Klemenčič, V., Račić, M., 1989: Slovenes in Australia, Slovenski koledar '90, Ljubljana.
- 42 Kobal, I., 1982: Men Who Build the Snowy, Sydney.
- 43 Kranjc, C., 1948: S Partizanko v Avstralijo, Slovenski poročevalec, 25.2. do 9.5., Ljubljana.
- 44 Kranjc, C., 1968: O prvih jugoslovanskih izseljencih v Avstraliji, Slovenski izseljenski koledar 1969, Ljubljana.
- 45 Kranjc, C., 1972: O prvih jugoslovanskih izseljencih v Avstraliji, Slovenski koledar 1973, Ljubljana.
- 46 Kržišnik, J., 1924: Zemljepis za srednje šole, Tretji del, Ljubljana.
- 47 Legh, K. A., 1968: Study of Yugoslav Migrants in the Major Psychiatric Hospitals in the Sydney Metropolitan Area, Australian Journal of Social Work, leto 21, št. 2-7, (Sydney).
- 48 Lipoglavšek-Rakovec, S., 1950: Slovenski izseljenci, Geografski pregled predvojnega stanja, Geografski vestnik 22, Ljubljana.
- 49 Lowenstein, W., Loh M., 1977: The Immigrants, Melbourne.
- 50 Luthar, O., 1990: Biografija, nov metodološki princip?, Traditiones 19, Ljubljana.
- 51 Marković, L., 1973: Pod australskim nebom, Zagreb.
- 52 Marković, L., 1978: Politička aktivnost naših iseljenika u

- Australiji i na Novom Zelandu - s posebnim osvrtom na NOB, Iseljenišvo naroda in narodnosti Jugoslavije, Zagreb.
- 53 Martin, I. J., 1978: *The Migrant Presence*, Canberra.
- 54 McArthur, A. I., 1983: *The Settlement History and Experiences of Yugoslav and Other European Immigrants in Australian Multicultural Society*, Australian Papers: Yugoslavia, Europe and Australia, Ljubljana.
- 55 Mešiček, J., Drnovšek, F., 1931: *Obći zemljepis za višjo narodno šolo*, Druga, popravljena izdaja, Ljubljana.
- 56 Mežnarić, S., 1986: "Bosanci", A kuda idu Slovenci nedeljom?, Ljubljana.
- 57 Mikačić, V., 1983: *Comparative Analysis of Demographic and Socio-Economic Characteristics of Yugoslav and Other Immigrants in Australia*, Australian Papers: Yugoslavia, Europe and Australia, Ljubljana.
- 58 Mikačić, V., 1984: *Jugoslovenski doseljenici u Australiji*, Doktorska naloga na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani, Ljubljana.
- 59 M. (iklavčič, F.), 1910: *Pismo slovenskega delavca iz Avstralije*, Naša moč, leto 5, št. 47, Ljubljana.
- 60 Miller, F. R. 1988: *Migrants From Yugoslavia in Australia*, Canberra, (tipkopis).
- 61 Misli (Thoughts), Mesečnik za versko in kulturno življenje Slovencev v Avstraliji 1/1952 - 38/1980, Melbourne, Sydney.
- 62 Natek, M., 1969: *Izseljevanje in zaposlovanje v tujini*, Teorija in praksa, leto 6, št. 3, Ljubljana.
- 63 Nik., 1954: *Pravkar iz Ljubljane*, Slovenska kronika, Slovenian Independent Newspaper in Australia, leto 1, št.1, Sydney.
- 64 Ogrin, M., 1965: *Naši v Avstraliji*, Slovenski izseljenski koledar 1966, Ljubljana.
- 65 Omahen, F., 1938: *Naše izseljevanje v letih 1936-1937*, Izseljenski zbornik Izseljenske zbornice v Ljubljani, Ljubljana.
- 66 Orožen, B., 1990: *Dom, domovina, jezik... in Alma Karlin*, Celjski zbornik, Celje.
- 67 Orožen, F., 1894: *Zemljepis za meščanske šole*, Druga stopnja, Ljubljana.
- 68 Orožen, F., 1911: *Zemljepis za meščanske šole*, Ljubljana.
- 69 Pajk, M., Kržišnik, J., 1919: *Zemljepis za srednje šole*, Prvi del, Druga predelana izdaja, Ljubljana.
- 70 Petrič, J., 1983: *Literature Written by the Slovenes in Aus-*

- tralia, Australian Papers: Yugoslavia, Europe and Australia, Ljubljana.
- 71 Polák, E. J., 1939: Zemljepisje, Pomožna knjižica za IV. razred ljudskih šol, Ljubljana.
- 72 Price, A. C., 1963: Southern Europeans in Australia, Melbourne.
- 73 Price, A. C., 1966: Post-War Migration: Demographic Background, New Faces: Immigration and Family Life in Australia, Melbourne.
- 74 Price A. C., 1988: The Changing Balance of Australia's Ethnic Groups (with special reference to the census on 1986 and to Australia's Slav groups), Canberra, (tipkopis).
- 75 Ravbar, M., 1974: S slovenskimi izseljenci poseljena prostorska jedra po svetu, Ljubljana, (tipkopis).
- 76 Rodica, J., 1925: Pot v Avstralijo, Popisal in resnično doživel, Čas, leto 11, št. 1-4, Chicago.
- 77 Sečanski-Noussair, J., 1980: Migracije Jugoslovena u Avstraliju, Beograd, (tipkopis).
- 78 Seliger, D., 1972: Med našimi v Avstraliji, Slovenski koledar 1973, Ljubljana.
- 79 Seuning, F., 1968: Slovencev je 2,200.000, Slovenski izseljenški koledar 1969, Ljubljana.
- 80 Shiovone, F., 1973: The Future Shape of Australian Society, Ethnic Rights, Power and Participation Toward a Multi-Cultural Australia, Sydney.
- 81 Slavec, I., 1982: Slovenci v Mannheimu, Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva 7, Ljubljana.
- 82 Slovenski dom 1/1909, št. 5, Ljubljana.
- 83 Stanonik, J., 1983: Alma Maximiliana Karlin, Australian Papers: Yugoslavia, Europe and Australia, Ljubljana.
- 84 Stare, F., 1973: Zaposlovanje v tujini, Slovenski koledar 1974, Ljubljana.
- 85 Stare, F., 1974: Zaposlovanje in vračanje iz tujine, Slovenski koledar 1975, Ljubljana.
- 86 Stare, F., 1976: Vračanje iz tujine, Slovenski koledar 1977, Ljubljana.
- 87 Stoller, A. in dr., 1966: New Faces: Immigration and Family Life in Australia, Melbourne.
- 88 Storer, D. in dr., 1973: Ethnic Rights, Power and Participation Toward a Multi-Cultural Australia, Sydney.

- 89 Sulič, N., 1983: Thank's God I'm Slovenian, Knjižnica Glasnika slovenskega etnološkega društva 9, Ljubljana.
- 90 Suša, B., 1990: Bronasti tolkač in V kljunu golobice Berta Pribca, Dve domovini/Two Homelands 1, Ljubljana.
- 91 Šenk, M., 1973: Slovenci v Avstraliji, Rodna gruda, leto 20, št. 11, Ljubljana.
- 92 Šifrer, Ž., 1962: Statistični podatki o izseljevanju iz slovenskega ozemlja, Ljubljana, (tipkopis).
- 93 Šifrer, Ž., 1954: Koliko je Slovencev po svetu?, Slovenski izseljenski koledar, Ljubljana.
- 94 Šmitek, Z., 1986: Klic daljnih svetov, Slovenci in neevropske kulture, Ljubljana.
- 95 Šmitek, Z., 1988: Poti do obzorja, Antologija slovenskega potopisa z neevropsko tematiko, Ljubljana.
- 96 Taft, R., 1972: Ethnic Groups, Socialization in Australia, Sydney.
- 97 Tkalčević, M., 1978: Društveni, gospodarski i politički položaj naših doseljenika u Australiji, Iseljništvo naroda i narodnosti Jugoslavije, Zagreb.
- 98 Umek, E., 1966: Prispevki k zgodovini izseljevanja iz Kranjske v Ameriko v letih 1910 do 1913, Slovenski izseljenski koledar 1967, Ljubljana.
- 99 Umek, E., 1966: Arhivi - vir proučevanja slovenskega izseljstva, Slovenski izseljenski koledar 1967, Ljubljana.
- 100 Umek, E., 1973: Izseljenci z območja nekdanjega okraja Ljubljana - okolica (po popisu leta 1937), Slovenski koledar 1974, Ljubljana.
- 101 Umek, E., 1979: Brazilija v "rožnatih" barvah, Slovenski koledar 1980, Ljubljana.
- 102 Uratnik, F., Maister H., 1938: Socialni problemi slovenske vasi, Ljubljana.
- 103 Vickovich, D. I., 1972: The Yugoslavs of Sydney: A Study of the Evolution and Formal Organization of Immigrant Communities, Sydney, (tipkopis).
- 104 Vrhovec, I., 1899: Avstralija in nje otoki, Celovec.
- 105 Zakrajšek, K., 1929: Izseljencem na pot, Nekaj poučnih besedi našim izseljencem pri odhodu iz domovine, Izseljeniška knjižnica št. 1, Ljubljana.
- 106 Zalokar, J., 1990: Immigration and Psychiatry: Yugoslav-Born Minority in Victoria, Dve domovini/Two Homelands 1, Ljubljana.

- 107 Zbornik avstralskih Slovencev 1985, Sydney.
108 Zbornik avstralskih Slovencev 1988, Sydney.
109 Zubrzycki, J., 1960: Immigrants in Australia, Melbourne.
110 Zubrzycki, J., 1964: Settlers of the Latrobe Valley, Canberra.

ABSTRACT

STUDIES OF SLOVENE IMMIGRANTS IN AUSTRALIA

B r e d a Č e b u l j - S a j k o

Migration studies have long tradition in Australia. Some of them, above all those that serve best the ethnologic study of Slovene immigrants in that part of the world, are presented in the introduction to the article. They testify to a gradual transition from first reports on the settlement of people from all over the world in the Australian continent, toward monographic and problem-oriented research studies. They help the ethnologist studying the past and present daily life of Slovenes in Australia to shed light on their new environment.

Domestic and foreign studies on the time, ways and causes of migration of Slovenes to Australia are very few. The reports on emigration from the former Yugoslav territory still represent the best source of data on this process. But they provide general data on the migration of all Yugoslavs as the category which encompassed all inhabitants of former Yugoslavia, regardless of their ethnic origin, and it is difficult to single out the data on Slovene emigrants from others.

Ethnologic studies of Slovene immigrants in Australia are, therefore, only in the initial stage, and the study of the first generation of immigrants relies in part on the autobiographic method of identification. This method makes it possible to identify in a natural (chronological) way individual phases in the life of an emigrant-immigrant, of which little has so far been known.

The condensed bibliography at the end of the article lists the publications relating to the aforesaid problems (the new - immigrant - environment, the process of emigration, methodological approach).